

Najbardziej doniosłą stroną „sprawy Krügera” jest jednak zdemaskowanie na przykładzie jednego z czołowych przywódców, działaczy ruchu odwetowo-rewizjonistycznego, jako ludzi obciążonych działalnością w służbie systemu hitlerowskiego. Ujawnione z okazji „sprawy Krügera” fakty podważyć musiały w opinii zachodniemieckiej nimb „niezlomnych patriotów”, za jakich rewizjoniści usiłują się przedstawić, musiały w krytyczniej myślących odłamach społeczeństwa NRF wzbudzić czujność wobec tych „działaczy”. Znamienne pod tym względem są liczne głosy, jakie — w wyniku „sprawy Krügera” odezwały się w NRF na rzecz zlikwidowania „ministerstwa do spraw wypędzonych” jako ogniska nienawiści i podkopywania pokoju europejskiego. Jedną z przyczyn, jaka wpłynęła na stosunkowo szybką decyzję kanclerza Erharda w sprawie Krügera była zapewne również chęć przeciwdziałania nieprzyjemnym echem, jakie sprawa ta wywołała poza granicami NRF⁴⁷.

Niemieckiej Republice Demokratycznej należy się przeto szczególne uznanie za decydujący wkład, jaki wniosła w zdemaskowanie ekshitlerowca Hansa Krügera.

Florian Miedziński

NOWOŚCI WYDAWNICZE NRD NA TARGACH KSIĘGARSKICH W LIPSKU

Bogate w wieloletnią tradycję i po raz drugi już odbywające się w nowym pawilonie wystawowym przy Rynku, Międzynarodowe Targi Księgarskie w Lipsku cieszą się — jak zwykle — dużym zainteresowaniem księgarzy i bibliofilów niemieckich i zagranicznych.

W Lipsku spotkali się w tym roku przedstawiciele wydawnictw NRD, wielkich firm księgarskich i wydawniczych NRF, zachodniego Berlina oraz dalszych piętnastu krajów. Wydawnictwa NRD przygotowały się do tegorocznych targów wiosennych bardzo starannie i prezentują bogaty wybór nowości wydawniczych, zwłaszcza w zakresie książek fachowych i beletrystyki.

W bieżącym roku mija piąta rocznica Konferencji w Bitterfeld, której uchwały, zachęcające masy pracujące do podjęcia twórczości literackiej z jednej strony i wskazujące pisarzom drogę do twórczości poprzez aktywne włączenie się do procesów produkcji z drugiej, miały niewątpliwie wpływ na rozwój literatury NRD w okresie minionych pięciu lat. Wydawnictwo *Mitteldeutscher Verlag*, patronujące już od lat debiutantom w dziedzinie literatury i mające w tym zakresie poważne osiągnięcia, wspomnieć należy tutaj chociażby znaną w tej chwili już na świecie i tłumaczoną na osiemnaście języków powieść Bruno Apitz *Nackt unter Wölfen (Nadzy wśród wilków)*, przygotowało na II Konferencję w Bitterfeld, mającą odbyć się w kwietniu bieżącego roku, szereg publikacji prezentujących osiągnięcia literatury wyrosłej w duchu uchwał podjętych w 1959 r. Jedną z ważniejszych pozycji z tego zakresu jest powieść Erika Neutscha *Spur der Steine (Ślad kamieni)*. Pełny nakład tej powieści ukaże się w księgarniach dopiero w czerwcu, w tej chwili jednak opracowuje się wersję sceniczną tego utworu. Zdaniem krytyki literackiej, powieść Neutscha, której bohaterem jest robotnik, przedstawia bardzo wnikliwie i wszechstronnie przemiany zachodzące w życiu społeczeństwa NRD¹. *Erkenntnisse und Bekenntnisse (Poznania i Wy-*

⁴⁷ „Le Monde” z 28 I 1964: *Le chancelier Erhard a agi plus énergiquement que ne l'aurait fait son prédécesseur* — podkreśla, że na dobro Erharda należy zapisać szybsze i energiczniejsze działanie w sprawie Krügera, gdy Adenauer z uporem bronił Oberländera i zatrzymał do końca dra Globkego jako szefa swego gabinetu.

¹ *Erkenntnisse und Bekenntnisse — Früchte des Bitterfelder Weges auf der Buchmesse*. „Berliner Zeitung” z dn. 28 II 64.

znania) to tytuł książki wydanej również w *Mitteldeutscher Verlag*. Jest to zbiór wypowiedzi różnych autorów na temat przemian, jakie zaszły w nich samych i w dziedzinie ich warsztatu pisarskiego w toku realizacji uchwał Konferencji w Bitterfeld. Wypowiedzi te autorzy przedstawiają w formie fragmentów dziennika, wiersza, eseju lub opowiadania. W tomie tym pisze m. in. znany już w Polsce autor powieści *Gdy stanęły zegary* (*Als die Uhren stehen blieben*) Werner Steinberg. Całość została opatrzona komentarzem Ingi v. Wangenheim.

Utwory robotników, zajmujących się twórczością literacką, przedstawia piątą z kolei tom zbiorowy wydawnictwa pt. *Ich schreibe*, w którym na uwagę zasługują: *Werkstattgeschichte* (Historia warsztatu) prawie 60-letniego tokarza Hersta Kirmsa oraz opowiadanie *Die Jungen vom Vorwerk* (Chłopcy z folwarku) robotnika Hansa Langer. Również kolejny tom *Deubner Blätter II*, który opisuje rozwój kółka robotniczego zajmującego się twórczością literacką, należy też do tego typu publikacji. W wyniku współpracy pisarza Ludwiga Turka z robotnikiem Bruno Scholzem powstała kronika zakładów kablowych w Köpenick pt. *Es wächst die Kraft* (Siła rośnie). Pozycja ta została wydana w *Trübene Verlag*. To samo wydawnictwo opublikowało również książki: *Wir schreiben unser Brigade — Tagebuch* (Piszemy dziennik naszej brygady) oraz *Geschichte der Fabriken und Werke* (Historia fabryk i zakładów), tom zbiorowy zapoznający po raz pierwszy w szerszym rozmiarze czytelnika niemieckiego z pracami Gorkiego, którymi ten zapoczątkował badania i piśmiennictwo związane z historią zakładów przemysłowych.

W wydawnictwie *Mitteldeutscher Verlag* ukazała się również powieść Helmuta Hauptmanna *Im Kreise der Familie* (W kręgu rodziny) oraz zestawiony przez autora wybór opowiadań z lat ostatnich Karl-Heinza Jacobsa pt. *Merkwürdige Landschaft* (Osobliwy krajobraz).

Życie w szeregach ludowego wojska NRD opisuje Heinz Senkbeil w książce pt. *Die Liebe des Soldaten Fred* (Miłość żołnierza Freda) wydanej przez *Deutscher Militärverlag*. Wydawnictwo *Hinstorff-Verlag* opublikowało powieść Ericha Köhlera *Schatzsucher* (Poszukiwacz skarbów) i zapowiedziało wznowienie powieści Dietera Nolla *Die Abenteuer des Werner Holt II* (Przygody Wenera Holta cz. II) oraz Erwina Strittmatera *Ole Bienkopp*.

Wydawnictwo *Dietz-Verlag* przedstawia pierwsze w NRD wydanie pism Bertolta Brechta poświęconych teorii teatru, zebranych w 7 tomach. Z okazji 75 rocznicy urodzin Ludwiga Renna w wydawnictwie *Aufbau-Verlag* ukaże się 10 tomowe wydanie dzieł tego pisarza. W wydawnictwie *Paul List Verlag* ukazała się powieść historyczna Stefana Heyma *Die Papiere des Andreas Lens* (Papiery Andreeasa Lenza) ciesząca się w NRD dużym popytem. Maximilian Scheer opublikował w wydawnictwie *Verlag der Nation* wspomnienia i dokumenty z okresu emigracji pt. *So war es in Paris* (Tak było w Paryżu). W tym samym wydawnictwie ma ukazać się książka Jeanne i Kurta Sterna pt. *Unbändiges Spanien* (Nieposkromiona Hiszpania).

Coraz więcej miejsca na półkach wystawowych zajmuje liryka. Wybór zaprezentowanych na Targach wydawnictw z tej dziedziny jest dość bogaty. Obok antologii zawierających poezje z różnych okresów jak np. *Sieben Rosen hat der Strauch* (Siedem róż ma krzew) (wydanej przez *Mitteldeutscher Verlag*) i *Deutsche Liebesgedichte von Walter von der Vogelweide bis zur Gegenwart* (Niemieckie wiersze miłosne od Waltera von der Vogelweide do czasów najnowszych), (wydanej przez *Verlag Neues Leben*) oraz *Auswahl 64* (Wybór 64), który jest kontynuacją zeszłorocznego *Auftakt 63* (Początek 63) i zawiera najnowsze poezje nieznanych dotąd autorów (w *Aufbau-Verlag*) ukazały się: zbiór wierszy lirycznych Heinza Kahlaua pt. *Der Fluss der Dinge* (Bieg rzeczy) zawierający poezje z ostatnich

10 lat, Paula Wiensa, *Nachrichten aus drei Welten* (Wieści z trzech światów) i Louisa Fürnberga, *Heimat die ich immer meinte* (Ojczyzna, jaką zawsze miałem na myśli).

Literatura klasyczna zaprezentowana na Targach obejmuje takie pozycje jak (Aufbau-Verlag): Tom X (ostatni) *Dzieł H. Heinego*, *Dzieła Carla Sternheima* (2 kolejne tomy) i *Dzieła zebrane W. Raabego*, „Biblioteczkę Klasyków Niemieckich” powiększył kolejny tom zawierający *Dzieła Bräkera*.

Z okazji 400-lecia urodzin Shakespeare'a ukaże się w kwietniu 1964 r. w Aufbau-Verlag, 4-tomowe wydanie dzieł Shakespeare'a zawierające m. in. wszystkie dramaty oraz drugie popularne zawierające 24 dramaty zebrane w 6 tomach. Wznawia się również *Lesebuch* poświęcony Shakespeare'owi i 3 tomowe wydanie jego dzieł w tłumaczeniu Rudolfa Schallera. Wydawnictwo Reclam przygotowuje jubileuszowe wydanie sonetów Shakespeare'a opatrzone rycinami prof. Berta Hellera. S. M. Thieme przygotował do druku powieść o życiu Shakespeare'a pt. *Wiliam Shakespeare*, która ukaże się w Greifenverlag.

W dziedzinie przekładów z literatury obcej na uwagę zasługuje pełne wydanie (w Aufbau-Verlag) dzieł Villona, opowiadanie *Fiesta Hemingwaya*, *Leben oder Tod im Atomzeitalter* (Życie czy śmierć w wieku atomowym) uczonego i laureata Nagrody Nobla Linusa Paulinga, oraz tłumaczona dotychczas na 23 języki książka Edity Morris *Kwiat Hiroszimy*. Znana we wszystkich krajach europejskich oraz w USA, Izraelu i Japonii książka Josepha Bora *Theresienstädter Requiem* ukazała się w Wydawnictwie Der Morgen. Wydawnictwo Internationale Literatur prezentuje książkę *Der Tod des Armeeführers* (Śmierć dowódcy armii) Galiny Nikołajewej. Dużym powodzeniem na Targach cieszą się również *Goldspur in Garben* (Złoty ślad w snopach) Aitmatowa i *Japanische Novellen* (Japońskie nowele) Akutajawa.

Tłumaczenia z literatur krajów demokracji ludowej, skandynawskiej, angielskiej, włoskiej i amerykańskiej uzupełniają listę przekładów. Aufbau-Verlag planuje ponadto wydanie 8-tomowej edycji dzieł Czechowa a Rütten Loening 6-tomową edycję dzieł Puszkina. Nowością jest również pierwsze niemieckie wydawnictwo zawierające szkice Gorkiego o Leninie oraz wspomnienia i dokumenty.

W dziedzinie czasopiśmiennictwa zapowiedziana została zmiana szaty graficznej „Weimarer Beiträge” przy równoczesnym przestawieniu tematyki pisma w kierunku analizy literatury współczesnej. W następnym numerze omawiane będą sprawy współczesnej liryki, prozy (Strittmatter, Wolf) i dramatu (Baierl i Sakowski). Zeszyt nadzwyczajny „Sinn und Form” poświęcony został zmarłemu kompozytorowi Hansowi Eislerowi i zawiera nie opublikowane dotąd pisma kompozytora.

Niewiele natomiast można wskazać publikacji literaturoznawczych na temat autorów i utworów współczesnych. Najbliższą tematyce współczesności jest praca Schuhmanna *Die Liryk Bertolt Brechts 1918—1933* pozostałe prace w tej dziedzinie dotyczą problematyki literatury średniowiecznej lub końca XIX stulecia².

Nieco lepiej, chociaż i tutaj nie zupełnie zadawalająco przedstawiają się nowości w dziedzinie historii i filozofii.

Z okazji 15-lecia NRD wychodzi w Dietz-Verlag Stefana Dörnberga *Kurze Geschichte der DDR* (Krótka historia NRD). Z tej samej okazji ukazało się również wydanie albumowe: *120 Jahre Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung* opatrzone 900 fotografiami. Wśród wydawnictw Dietza znajduje się też tom wspomnień pt. *Kremel — Kommandant unter Lenin* Pawła Małkowa.

² I. Furmański, *Neu auf der Buchmesse*. „Berliner Zeitung” z dn. 6 III 64.

Wydawnictwo *Verlag der Wissenschaften* zapowiada na przyszłość porzucenie formy monograficznej swoich wydawnictw i przestawienie swej produkcji na zaspokojenie potrzeb szerszych mas odbiorców. Wśród nowości tego wydawnictwa uwagę zwracają: D. Melnikowa, *Die Verschwörung des 20. Juli 1944 in Deutschland* (*Spisek 20 lipca 1944 r. w Niemczech*) i W. B. Uszakowa *Deutschlands Aussenpolitik 1917 bis 1945* (*Polityka zagraniczna Niemiec 1917 do 1945*). Wydawnictwo opublikowało dotąd 3 tomy *Historii świata*, 4 tom ukaże się w grudniu 1964 r., a tomy 7 i 8 w 1965 r. Całość ma obejmować 10 tomów. *Institut für Zeitgeschichte* wydał *Deutscher Geschichtskalender* za r. 1963. *Akademie Verlag* opublikował 7 kolejny tom *Geschichte der Lage der Arbeiter unter dem Kapitalismus* (*Historia położenia klasy robotniczej w kapitalizmie*) Jürgena Kuczynskiego, a zamierza wydać pracę przedstawiającą położenie robotników w Niemczech Zachodnich od 1945 r. do chwili obecnej.

Wydawnictwo *Dietz-Verlag* stara się zaspokoić aktualne potrzeby związane z zainteresowaniami ideologicznymi i politycznymi społeczeństwa w NRD. Wydało ono pierwszą w języku niemieckim 40-tomową edycję dzieł Lenina obejmującą komplet jego prac.

W dziedzinie piśmiennictwa filozoficznego, które wykazuje w NRD szereg braków w zakresie opracowań dotyczących współczesnych prądów filozoficznych, zwraca uwagę praca G. Klause, *Kybernetik und Gesellschaft* (*Verlag der Wissenschaften*). Jest to pierwsza rozprawa na temat zastosowania osiągnięć cybernetyki, jej zasad ogólnych, do specjalistycznych zagadnień nauk społecznych. Pod kierownictwem prof. Klause został też opracowany pierwszy słownik filozoficzny NRD wydany w *VEB Bibliographisches Institut Leipzig*. Piśmiennictwo filozoficzne odnoszące się do nauk przyrodniczych reprezentuje pracę H. Hörza, *Atome — Kausalität — Quantensprünge* (*Atomy — Przyczynowość — Przemiany Kwantów*).

Wydawnictwo *Dietz-Verlag* opublikowało również tłumaczenie pracy A. F. Szyszkińki, pt. *Grundlagen der marxistischen Ethik* (*Podstawy etyki marksistowskiej*). Seria *ABC des Marxismus-Leninismus*, wydawana również w *Dietz-Verlag* ukazywać się będzie w przyszłości w nowej szacie graficznej i ma oświetlać problemy filozoficzne interesujące głównie młodzież. Wydawnictwo *Akademie-Verlag* opublikowało w zakresie tego rodzaju prac książkę Klause Gösslera, *Vom Wesen des Lebens* (*O istocie życia*)³.

Produkcja wydawnicza NRD stale wzrasta. W r. 1963 wydano ogółem 3 500 tytułów i jak na międzynarodowej konferencji prasowej zorganizowanej przez *Börsenverein der Deutschen Buchhändler zu Leipzig* podkreślił Klaus Gysi, prezes tego stowarzyszenia i kierownik wydawnicwa *Aufbau-Verlag*, NRD dysponuje w tej chwili możliwościami wymiany książek interesujących wiele krajów. Dalszy rozwój wymiany z NRF będzie jednak w przyszłości zależny od zwiększenia przez to państwo zamówień, ponieważ do chwili obecnej NRD i tak zakupuje tam znacznie więcej książek aniżeli sprzedaje. Konieczność zawarcia umowy na płaszczyźnie rządowej wydaje się nieodzownym warunkiem dalszego rozwoju handlu księgarskiego między obu państwami niemieckimi. Do chwili obecnej istnieją dwie formy wymiany książek pomiędzy NRD i NRF. Pierwszą stanowi sprzedaż książek przez instytucję handlową NRD *Buch-Export-Import*. Rozwój tej instytucji jest jednak zbyt powolny w stosunku do narastających ciągle potrzeb. Drugą formą jest przesyłanie podarków książkowych. Forma ta jednak zbyt często była dotychczas nadużywana dla celów propagandy zimnowojennej. Mała wystawa zorganizowana z okazji konferencji dostarczyła na to dowodów. Pokazano tu książki i czasopisma przesyłane do NRD. Są między nimi zeszyty o tematyce wo-

³ O. Harbauer: *Vom Wesen des Lebens, Messe-Neuerscheinungen auf dem Gebiet der Geschichtswissenschaft und Philosophie*. „Berliner Zeitung” z dn. 6 III 64.

jennej (osławione *Landserhefte*), brutalne powieści kryminalne, publikacje organizacji rewanżystowskich itd. Klaus Gysi podkreślił jednak, że władze NRD wyrażają gotowość rozwinięcia handlu księgarskiego z NRF na drodze współpracy w ramach instytucji *Buch-Export-Import* jak to od lat odbywa się w stosunkach z wieloma innymi krajami⁴.

Teresa Piotrowiak

⁴ I. Furmański, *Mit Vernunft und gutem Willen — Erster Rundgang auf der Leipziger Buchmesse — Internationale Pressekonferenz des Leipziger Börsenvereins*. „Berliner Zeitung” z dn. 3 III 64.